

Список посилань на джерела

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 "Об'єднання підприємств" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.
4. Perdelwitz A. Germany – Corporate Taxation. IBFD; Tax Research Platform: Country Analyses – Germany. P. 94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.ibtd.org/kbase>.
5. Robert E. France – Corporate Taxation. IBFD; Tax Research Platform: Country Analyses – France. P. 124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.ibtd.org/kbase>.
6. Roose E. N., Mizutani T., Tomita C. Japan – Corporate Taxation. IBFD; Tax Research Platform: Country Analyses – Japan. P. 64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.ibtd.org/kbase>.

УДК 657.22:504.03

В. К. Орлова, к.е.н., професор

С. М. Кафка, к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

РЕНТНІ ПЛАТЕЖІ В НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ: ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРЕРОЗПОДІЛ

Нарощення ресурсної бази розвитку регіонів в умовах децентралізації управління вимагає додаткових досліджень з актуальних проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави.

Для нормального функціонування та розвитку регіонів потрібні фінансові ресурси, одним з потужних джерел яких є податкові надходження до місцевих бюджетів. Проте система їх перерозподілу між бюджетами різних рівнів потребує подальшого дослідження та вдосконалення, оскільки низка податків та податкових платежів, що наповнюють місцеві бюджети є недостатньою, а інколи й не цілком справедливою.

Одними з можливих джерел коштів для забезпечення сталого розвитку регіонів в умовах постійного бюджетного дефіциту може бути рентна складова. Тому проблема природної ренти у реформуванні відносин між центром та регіонами, забезпеченні децентралізації управління та пошуку нових справедливих відносин між вказаними суб'єктами є особливо актуальною.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні та розробці теоретико-методологічних засад і науково практичних рекомендацій з залучення та

використання рентних платежів в розвиток регіону в умовах децентралізації управління.

Природа рента як економічна категорія є доходом від суспільної діяльності на надра. Стаття 13 Конституції України встановила, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу, що вимагає особливого підходу до користування такими об'єктами. Тому рента плата виконує соціальну функцію – розподіляє доходи від її використання між всіма членами суспільства.

За своєю суттю рента є тим, що надано природою, а не зароблено працею чи капіталом, саме тому вона не може присвоюватися підприємством, а повинна використовуватися на користь всього суспільства, в першу чергу громади, де здійснюється діяльність підприємства-надрокористувачі.

Природно-ресурсна рента розглядається нами як надприбуток надрокористувачів, отриманий від використання природних ресурсів, є комерційною вигодою, тому має бути частково вилучений у формі рентних платежів на користь суспільства і держави з метою перерозподілу цих коштів на природоохоронні та інші програми. Маємо зауважити, що в регіонах нафтогазовидобутку рентні платежі повинні в першу чергу використовуватися для зменшення та усунення негативного впливу на довкілля території, де розташовані такі підприємства.

Податковим кодексом України базою для нарахування рентної плати встановлено обсяг товарної продукції, видобутої з глибини до 5000 м та більше 5000 м. Ставки рентного податку враховують вид ресурсу (природний газ, нафта, газовий конденсат) та категорію споживачів – населення чи юридичні особи. З 1 квітня 2016 року знижено ставки рентної плати за видобуток газу: природного газу, видобутого з покладів до 5000 м, – з 70 % до 29 %; з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до 5000 м, – з 55 % до 29 %; з покладів, які повністю залягають на глибині понад 5000 м, – з 28 % до 14 %.

Змінилися в бік підвищення і ставки рентної плати за транспортування, транзитне транспортування природних ресурсів територією України: 0 за транзитне транспортування 1000 куб. м природного газу за кожні 100 км відстані відповідних маршрутів його транспортування (було 0,21 дол. США);

Ставки за транспортування 1 т нафти магістральними нафтопроводами, а також за транспортування 1 т нафтопродуктів магістральними нафтопродуктопроводами залишилися без змін – по 0,56 дол. США.

Природний газ виключено зі складу плати за транзитне транспортування трубопроводами територією України.

Наприклад, рентна ставка в Казахстані становить 70 %, Норвегії – 78 %, але рівень енергетичної незалежності цих країн в рази більший, ніж України. Натомість у Польщі вона становить всього 19 %, причому стягується з прибутку, а не з доходу.

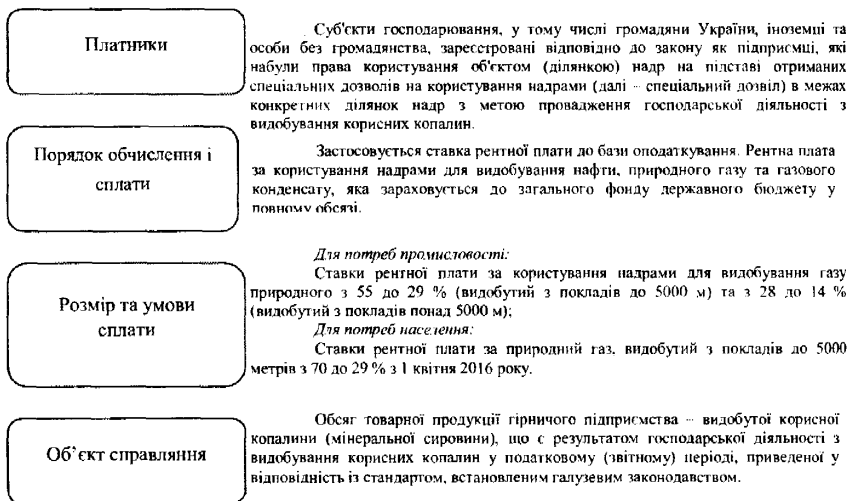

Рис. 1. Механізм нарахування рентної плати за Податковим кодексом України № 2755-VI [1]

Діюча система нарахування рентної плати є некоректною, оскільки не враховує її зміст та призначення. Природна рента за своїм змістом є доходом від суспільної власності на надра і розглядається нами як надприбуток надрокористувачів і мають використовуватися на користь суспільства в цілому, тому мають надходити до державного бюджету і повинні бути одним з основних фінансових джерел його наповнення.

Інша частина питання повинна враховувати лише площу чи обсяг вилучених з економічного обороту надр і тому має нараховуватися за ставками податку за використання надр в цілях місцевої громади для її розвитку, відновлення територій видобування, зменшення та усунення нищівного впливу на них. Ці завдання має вирішувати місцева громада, тому й плата за надра повинна поповнювати місцевий бюджет.

Отже, вважаємо за необхідне запропонувати замість діючої сьогодні рентної плати два види податків: природно-ресурсну ренту та плату за використання надр.

Крім того з квітня 2016 року були підвищені ставки рентної плати на видобуток газу для населення з 20 % до 29 % (з покладів до 5 000 м) з метою залучення до державного бюджету додаткових надходжень, які мають бути спрямовані на підтримку домогосподарств з низьким рівнем доходів [2]. Проте збільшені ставки рентної плати за користування надрами при видобутку природного газу не сприяли розвитку підприємств галузі та збільшенню видобутку вуглеводнів ними.

Так, влада планує з 2017 року знизити ренту для газодобувних компаній, але натомість буде збільшено податок на прибуток, як компенсація зниження

надходжень коштів до державного бюджету від рентних платежів. Не завжди низька ставка податку призводить до збільшення обсягів видобутку. Так подальші наукові дослідження повинні знайти правильну пропорцію між цими показниками, яка б дозволила отримати позитивний результат, тобто збільшити обсяги видобутку газу і зберегти обсяг надходжень до державного бюджету.

Сформуємо пропозиції щодо реформування рентних платежів в нафтогазовій промисловості України:

- провести науково-дослідницькі роботи з удосконалення порядку обчислення розміру рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України та рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;

- запровадити диференційований підхід до рентного оподаткування за нафту, природний газ та газовий конденсат залежно від умов видобування (природних умов, глибини видобутку), гірничо-геологічних умов, зокрема глибини залягання і продуктивності родовища, середнього дебіту свердловин; залежність від фактичного рівня цін на нафту і природний газ;

- виокремити з існуючої сьогодні рентної плати, що була запроваджена в якості так званого спрощеного рентного податку, два види податків: а) природно-ресурсну ренту, яка за своїм змістом є доходом від суспільної власності на надра і має розглядатися як "незароблена" частина прибутку, надприбуток надрокористувачів, що працюють на вже освоєних родовищах зі сприятливими гірничо-геологічними умовами. Тому її слід нараховувати диференційовано, залежно від характеристик окремих нафтогазових родовищ та трудомісткості видобутку конкретних видів нафтогазових ресурсів на цих родовищах і спрямовувати в державний бюджет. Використовуватися вилучені кошти повинні на користь суспільства в цілому, а саме – на забезпечення сталого розвитку економіки, і в т.ч. на забезпечення соціальних потреб населення. Ця рента сплачується у формі відсотків від прибутку підприємства. б) плату за використання надр, яка при наявності природно-ресурсної ренти повинна ураховувати обсяг видобутку і бути направлена до місцевих бюджетів. З метою розвитку нафтогазової галузі частку рентних платежів не вилучати з підприємств, а залишати її як реінвестиції в їх розвиток.

Список посилань на джерела

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.

2. Лист ДФС України від 22.01.2016 №2038/7/99-99-15-04-02-17 "Про особливості справляння рентної плати у 2016 році" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/66179.html>.